

INTERÈS ANTROPONÍMIC DEL MONEDATGE D'INCA DEL 1329

Joan Miralles i Monserrat

IX Jornada d'Onomàstica i Toponímia. Sóller, 1994

El municipi d'Inca es troba en la part central del raiguer de la serra de Tramuntana de Mallorca. El territori és essencialment pla, però es destaca el puig de Santa Magdalena (287 metres) i el puig des Minyons o de sa Creu (307 metres). L'extensió del terme municipal assoleix 58,21 km². El seu terme és conreat en un 88,6% però manté zones de garrigues (320 h) i de boscos de pins i d'alzines (423 h). La ramaderia representa un complement de les explotacions agrícoles i són destacables sobretot les seves activitats industrials i comercials: pell, sabates, etc. Pel que fa a la població, el 1991 arribava a 20.438 habitants i era el quart municipi de les Illes Balears per la seva demografia, després de Palma, Manacor i del municipi turístic de Calvià.

Inca durant l'època islàmica era ja vila i cap del districte d'*Inkan*, que comprenia els actuals termes municipals d'Inca, Búger, Campanet, Mancor de la Vall, Selva i sa Pobla. Amb la conquesta catalana seguí l'impuls econòmic i demogràfic que havia tingut durant l'època islàmica, de tal manera que pràcticament fins a la pesta del 1652 fou la segona vila més important de l'illa després de la ciutat de Mallorca. A això degué contribuir sens dubte l'excel·lent situació que ocupava i ocupa en l'eix viari que comunicava des de l'època romana les ciutats de *Palma* i *Pollèntia*. L'any 1300, el rei de Mallorca Jaume II la confirma com a «vila reial» junt amb altres poblacions mallorquines. Inca tingué una important aljama judaica. Fou establert un call i una sinagoga però el fort ambient antisemita es manifestava adesiara fins que el 1391 l'aljama local sofrí un greu daltabaix com en moltes localitats de la península Ibèrica i en la mateixa ciutat de Mallorca. Segons la llista d'homes d'armes elaborada el 1359 en ocasió de la guerra amb Castella, la vila d'Inca tenia 719 homes en edat propícia per dur armes, trenta dels quals eren jueus.

L'IMPOST DEL MONEDATGE

El monedatge és un impost que es pagava cada set anys de vuit sous de moneda del Regne de Mallorca que s'havia de fer efectiu a la procuració reial per part dels veïns que tenien un patrimoni de deu lliures o més, en moneda de Mallorca. Estaven exempts de pagar-lo els veïns que, amb el corresponent jurament i amb el testimoni de dos veïns, acreditaven no tenir béns o tenir un patrimoni inferior a deu lliures. No pagaven, en definitiva, els cavallers o hòmens de paratge, els preveres, els menors d'edat, els esclaus no manumissos o els veïns que tenien una residència a la vila inferior a deu anys. També,

l'absència del veí o el desconeixement de la seva residència, com també la separació matrimonial o el fet d'haver pagat a una altra banda apareixen com a justificació per no fer efectiu el monedatge.

DESCRIPCIÓ DEL MANUSCRIT

El monedatge d'Inca del 1329 que ens ocupa es troba a l'Arxiu del Regne de Mallorca, a Palma, i porta la signatura Reial Patrimoni (RP) 2029. Conté trenta-quatre folis de paper numerats amb llapis i els fulls mesuren 310 mm (220 mm. Les úniques pàgines que apareixen en blanc són: 26v, 27, 27v, 28, 28v, 29, 29v, 30, 30v, 311, 311v, 32, 33. El tipus d'escriptura és la gòtica cursiva normal a Mallorca del primer terç del segle XIV. No porta cobertes originals sinó, simplement, unes guardes de paper actual i a la portada hi ha, escrit: *Monedage 1329*. El plec apareix cosit però el full primer i darrer estan deslligats. Sembla que manca algun full a l'inici. Tot i que nombrosos folis apareixen amb senyals d'arna a la vorera inferior, tanmateix, per sort, això no perjudica la lectura de la immensa major part dels noms que hi apareixen. Al foli 26 hi ha constància que es tracta del monedatge de la vila d'Inca corresponent a l'any 1329. Ens trobam, doncs, durant el regnat del rei de Mallorca Jaume III (1315-49), el qual, com és sabut, morí a la batalla de Llucmajor (Mallorca), el 1349, contra les tropes del rei Pere el Cerimoniós, i amb el qual s'acaba el regne de Mallorca independent. D'altra banda, sembla que el manuscrit fou escrit per un sol copista, però no en coneixem el nom.

L'*incipit* del ms. és: «na Busq(ue)ta, cu(n)yada d(e)l dit B(er)n(at) Guitart: I mor(a)b(a)tí» i l'*explicit*: «I bal(e)sta d(e) n'A(rnau) Andreu. I d(e)stral [...]». El manuscrit apareix en dues parts ben diferenciades. La primera conté els noms dels veïns amb la contribució al monedatge, fins al foli 26, en què hi ha la suma total de la contribució: 1.012 morabatins, que pugen en total 404 lliures i 16 sous. En total hi ha 1.002 assentaments de veïns, la qual cosa deu fer un mínim de 4.000 habitants. Els darrers fulls contenen una relació d'estris venuts probablement en una subhasta. La llista de contribuents, en català, apareix destriada per illes de cases.

CRITERIS DE TRANSCRIPCIÓ

Quant als criteris de transcripció, hem respectat al màxim la grafia del manuscrit. Deixam entre parèntesi les lletres que apareixen abreujades, d'acord amb la grafia actual. També, com en la col·lecció *Els Nostres Clàssics*, regularitzam l'ús de majúscules i minúscules i accentuam d'acord amb la convenció ortogràfica actual. Tenim també en compte els criteris d'ús de l'apòstrof, del punt volat, dels punts suspensius i dels parèntesis quadrats, dels signes d'interrogació i de l'adverbi *sic*, de la col·lecció esmentada. Cal remarcar, així mateix, que separam amb una coma els afegitons referits al nom del veí o contribuent, com és ara l'ofici, la filiació familiar, el lloc d'origen o residència, el malnom, etc.

ILLES DEL NUCLI URBÀ DE LA VILA D'INCA

Segons el manuscrit que ens ocupa, les illes del nucli urbà d'Inca que hi apareixen són les següents:

la ila d'(e)n G(uillem) Malf(er)it
 la ila d'(e)n Borr(e)ll
 la ila d'(e)n R(amon) B(e)rtran
 la ila d'(e)n Thomàs Dura(n)
 la ila d'(e)n P(ere) Po(n)s
 la yla d(e) na Alosa
 la ila d(e) na Maymo(n)a, carnicera
 la yla d(e) la p(re)só
 la ila d(e)l rector
 la ila d'(e)n Coyll
 la ila d(e) n'Aben(n)às(er)
 la ila d'(e)n Domi(n)go Puig
 la ila d'(e)n Porceyll
 la ila d'(e)n R(amon) Puig
 la ila d'(e)n B(er)n(at) Malf(er)it
 la ila d'(e)n Thomàs Oromir
 la yla d'(e)n R(amon) Dura(n)
 la ila d'(e)n P(ere) Castel
 la yla d'(e)n Gras
 la yla d'(e)n Jac(me) P(ar)atge
 la yla de n'Osona
 la ila d'(e)n Baliot
 la ila d'(e)n R(amon) Sorell
 la ila d'(e)n Susq(ue)da
 la ila d'(e)n Nicholau Bast(er)
 la yla d'(e)n Nadal d(e) Cassa(n)ya
 la yla d'(e)n P(ere) Val(è)s
 la yla d'(e)n Jac(me) Paschal
 la yla d'(e)n Gruet
 la yla d'(e)n B(a)rthom(e)u P(er)ayó
 la yla d'(e)n Lopis
 la yla d'(e)n B(er)n(at) Nadal
 la ila d'(e)n P(ere) Coyll
 la ila d'(e)n Vidal R(amon), not(ari)
 la ila d'(e)n Guile(m) Burdils
 la yla d'(e)n P(ere) Reboyll
 la ila d'(e)n Pelagrí Lebrés
 la ila d'(e)n Johan Burdils
 la ila d'(e)n G(uillem) Font
 la ila d'(e)n Jac(me) Lebrés
 la ila d'(e)n B(ere)ng(uer) Peliss(er)
 la ila d'(e)n P(ere) Masq(a)ró
 la ila d'(e)n G(uillem) S(er)ra

A més, hi figura una relació de veïns de «la p(ar)ròq(ui)a d(e) fora la vila d(e) Incha» i una altra de referida a l'aljama «d(e)ls jue(us)».

Són, per tant, quaranta-quatre les illetes del nucli urbà que hi apareixen, inclosa la dels jueus. Si comparam aquesta llista amb la del monedatge d'Inca del 1336 (ARM, RP

2028), veurem que en aquesta darrera llista hi ha setanta illetes de cases. La diferència no creiem que es degui només a un creixement extraordinari del nucli urbà, sinó també al fet de mancar, com ja hem dit, alguns fulls a l'inici del manuscrit. Prova d'això és que segons el nostre còmput el nombre de morabatins que apareixen en la llista que ens ocupa és de 934, mentre que segons el copista del manuscrit el nombre total de morabatins d'aquest any assolia la quantitat de 1.012 morabatins.

REFERÈNCIES ALS QUI NO PAGUEN EL MORABATÍ

En la llista que ens ocupa veiem que hi ha 118 assentaments de veïns que no paguen per diferents motius. En molts casos el copista afegí en lletra petita: «No à», «no n'ha» o «no an». Per exemple:

No à, na Se(re)na, candal(e)ra
 No à, na Saura, amiga d'(e)n Pratz
 No à, R(amon) Ffebrer
 No à, B(er)n(at) Ffebrer
 No à, na Gonsava
 No à, la mul(e)r q(ue) fo d'(e)n R(amon) Andr(e)u
 No à, II fils d'(e)n Jac(me) d(e) Salt
 No à, en Sagarra
 No à, la dida d'(e)n B(er)n(at) Dura(n)
 No à, la mul(e)r d(e) n'Oliv(er)
 No à, Elicsè(n), palafa(n)guera
 No à, mestre Jac(me)
 No à, lo genovès
 No à, na Dousa, juiha
 No à, sa filla Nor
 No à, en Salamó Isach
 No à, en Bonjua, matamulers
 No n'ha, B(er)n(at) Bonet
 No an, los h(er)eus d'(e)n Jac(me) Solan(e)s
 No an, los fils d'(e)n P(ere) Joha(n)
 No an, III fils d'(e)n P(eric)ó Messina

De vegades aquesta expressió apareix postposada:
 la mul(e)r que fo d'(e)n Simo(n) And(r)eu, no à
 la fila d'(e)n Fra(n)cesch Leig, no n'ha
 R(amon) B(e)rga, no n'ha

En alguns casos trobam d'altres justificacions:
 B(ere)ng(uer) Jordà. Agem-na I albarà d'(E)scorcha
 sor Ramo(n)a. Aporta let(ra) d(e)l lochtenent, q(ue) la féu francha
 la mul(e)r q(ue) fo d'(e)n B(ere)ng(uer) Buad(e)lla, ga ha pagat en alt(re) loc
 Anà-se'n, mestre Joha(n), metga
 No és d'(e)dat, G(uillem) Val(è)s, fil d'(e)n P(ere) Val(è)s
 Po(n)set Stalela, no està asy, a mo...està
 II ffiles d(e)l dit Jac(me) Marc, no són d'adat

la mul(e)r q(ui) fo d'(e)n P(ere) Cazà, no la t(r)obam
No ic està la mul(e)r q(ue) fo d'(e)n Math(e)u sa Oliv(er)a ab I fila
No n'í à nagú, II h(er)eus d'(e)n Camfuyós
Po(n)s Febrer, està a la Ciutat
No està así, Gil P(er)is, no.l t(r)obam
II files d'(e)n B(er)n(at) Nabot, d(e)fu(n)ct, no só(n) d'(e)dat d'ayns
en Salamó d(e) Barbastre, ha pagat a villa

De vegades trobam només el nom rònec o la referència personal més o menys explícita però sense cap justificació:

G(uillem) d(e) B(er)ga
la mul(e)r q(ue) fo d'(e)n B(er)n(at) Cifre
Maffum(e)t, Portugal, sarrey

SISTEMA DE DENOMINACIÓ ANTROPONÍMICA PER ALS HOMES

Nom de pila o prenom + cognom patern:

Joh(an) G(ri)mau
P(ere) Mir
Antoni Port(er)
B(er)n(at) Pratz
Joh(an) d'Alòs
G(uillem) d(e) B(er)ga
G(uillem) d(e) Suau
A(rnau) d(e) Se(n)t M(ar)tí
Barceló d(e)s Bosch
P(ere) d(e)s Puig
B(a)rthom(e)u s'Olzina
G(uer)au s'Espaha
Nicholau sa Oliv(er)a
Massià sa Rovira
P(ere) ses Com(e)s
Domi(n)go ses Esgleyes

De vegades aquest esquema va precedit de l'article personal:

en B(ere)ng(uer) Molins
en Vid(e)s Salamó
en Cresq(ue)s Porfayt
en Vivas sa Grasa

Amb el tractament de *mestre*:

mestre Mich(e)l d(e)s Prats

Article personal + cognom patern:

en Lobera
en Cunill

Nom de pila o prenom + cognom patern + nom d'ofici o càrrec:

P(ere) Ff(errer), sartre
R(amon) Vidall, sartre
P(ere) Oliv(er), carniiss(er)
B(er)n(at) Ff(errer), pelic(er)
R(amon) Marí, sabat(er)
Simo(n) Nadal, saig
B(er)n(at) Ff(errer), bast(er)
G(uillem) M(ar)tí, tend(er)
B(er)n(at) Muln(er), barb(er)
P(ere) Gomila, ortolà
P(ere) Po(n)s, lo p(ro)hom

Article personal + cognom patern + nom d'ofici:

an Ripoll, fust(er)
en Rubí, sartre
n'Ascuder, tragin(er)

Article personal + prenom + nom d'ofici:

n'Abram, ergent(er)
en Salamó, sartre

Amb el tractament de *mestre* + nom de pila o prenom + nom d'ofici:

mestre Joha(n), metga
mestre G(uillem), físich

Nom de pila o prenom + cognom patern + adjectiu de condició etnicosocial:

P(ere) Ff(errer), batiat

Article personal + cognom patern + adjectiu de defecte físic:

en Bomacip, tort

Nom de pila o prenom + adjectiu gentilici:

Geordi, grech
Pere, tartre

De vegades hi ha també la menció de l'ofici:

Joha(n), grech, forner

Nom de pila o prenom + cognom patern + adjectiu gentilici:

Domi(n)go Mu(n)tan(er), aragon(è)s

Nom de pila o prenom + cognom patern + nom de lloc d'origen o de residència:

P(ere) F(errer), d(e) Cataluyha
P(eric)ó Malf(er)it, d(e) Almeluig
P(ere) Polaria, d(e) l'Ort
B(ar)tomeu Fo(n)t, d(e) s'Astor(e)l

Simon(e)t Malf(er)it, d(e)s Pou
G(uillem) d(e)s Puig, d(e)s Pi
B(er)n(at) Barber, sa Tora

Article personal + prenom o cognom patern + nom de lloc d'origen o de residència:

en Salla, d(e) Rafal Garcés
en Salamó, d(e) Barbastre

Hi ha un exemple, sense article personal, amb un adjectiu de condició etnicsocial:

Maffum(e)t, Portugal, sarrey

Nom de pila o prenom + cognom patern + nom de referència familiar:

B(er)n(at) Pelic(er), fil seu
P(ere) Calabuig, lo fil
G(uillem) Fig(uer)a, fil d'(e)n R(amon) Fig(uer)a
Jac(me) Ff(errer), fil q(ue) fo d'(e)n G(uillem) Ff(errer)
G(uillem), fil d(e) n'Ulcsi(n)a, q(ui) està ab na Boscha
G(uillem) Morgals, so(n) fil
Rom(e)u Nadal, jove
R(amon) Lore(n)s, lo jov(e)
P(eric)ó F(errer), frare seu
Mich(e)l Malf(er)it, so(n) genre
Mich(e)l Lofriu, nét d'(e)n Moreyll

Article personal + nom de pila o prenom + nom de referència familiar:

en Samuel, son fil
en Banet, marit d(e) la metgesa

Amb el prenom postposat:

lo genre d'(e)n Cerdà, en Mateu

Nom de pila o prenom + cognom patern + malnom (amb la construcció «qui en altra manera és apellat en...»):

P(ere) Mestre, q(ui) en alt(ra) man(er)a és apellat en Cardó

Article personal + prenom + malnom:

en Bonjua, matamulers

No són infreqüents els casos d'esments innominats de veïns amb una simple referència familiar o d'origen:

lo h(er)eu d'(e)n B(er)n(at) G(ri)mau
lo h(er)eu d'(e)n Sarrià
lo h(er)eu d'(e)n B(er)n(at) d(e) na B(e)rnada
lo fil d'(e)n Sagí
lo fil d'(e)n Simo(n) Se(n)trich
lo fil q(ue) fo d'(e)n Jac(me) Tixador
I nebot d(e)l dit Vidal Plan(e)s

un fil d'aq(ue)la
lo grech d'(e)n Clariana
lo genovès

Hi ha tota una sèrie d'exemples d'aquest tipus en plural:

II enffa(nt)s d(e)l dit P(ere) Val(e)ntí
fils d'(e)n T(er)rassa
los fils d'(e)n P(ere) Joha(n)
II fils d'(e)n G(uer)au Torr(e)lla
III fils d(e)l dit B(er)n(at) Poq(ue)t
II fils d(e) la dita Lobeta
II fils d(e) la dita Elic(èn), fila
dos fils d'(e)n P(ere) Jov(er), sa enrera
II fils d'(e)n G(uillem) Malf(er)it, la I està a Manorca e deu pagar-la, e l'alt(re) assí
II fils d'(e)n P(eric)ó Malf(er)it, d(e) Almeluig
III fils d(e)l dit P(ere) Bover
III fils q(ui) fore(n) d'(e)n B(er)n(at) Oromir
II, entre g(er)mà e g(er)mana d(e)l dit A(rnau) Ff(errer)
lo h(er)eu d'(e)n G(uillem) Andreu ab II g(er)ma(n)s dels q(ua)ls és tudor lo dit
B(er)n(at) Castayó
II h(er)eus d'(e)n Camfuyós

SISTEMA DE DENOMINACIÓ ANTROPONÍMICA PER A LES DONES

Article personal + nom de pila o prenom:

na Miq(ue)lla
na Coloma
na Ungria
na Georgieta
na Gonsava
na Clar(e)ta
na Gacopa

Article personal + cognom:

na Stalela
na Plegama(n)s
na Mor(a)nta
na Massina
na Caraps
na T(er)rassa

Article personal + cognom feminitzat:

na C(er)dana
na Massag(uer)a
na Lobeta
na Gen(er)a

na Sabat(er)a
na Guitarda
na Borrassa
na Bagura
na Castel(e)ta
na Mayola
na Barbarana
n'Astranya
na Faliua
na Magera
na Huyastrella
na Catalana
na Salada
na Camfuyosa
na Se(n)toliva
na Folqeta

Article personal + nom de pila o prenom + cognom, feminitzat o no:

na P(ereta) B(a)rthom(e)va
na Eliqçè(n) Alosa
na B(ere)ng(uera) Ff(errer)
na Miq(ue)la Saura

Nom de pila o prenom + cognom, feminitzat o no:

Sibília Baldovina

Article personal + prenom o cognom + nom d'ofici o càrrec o de condició social:

na Se(re)na, candal(er)a
na Babana, la p(ro)fembra
na Com(e)s, flaq(ue)ra

Prenom + nom d'ofici:

Elicsè(n), palafa(n)guera
Maymona, carnicera

Article personal + prenom + nom de condició ètnica:

na Dousa, juiha
na Zanina, juiha

Forma de tractament + prenom o cognom:

sor Ramona
la dona na Vale(n)sa
la dona na Tartre

Nom de pila o prenom + nom de referència familiar o afectuosa:

G(uillema), mul(e)r q(ue) fo d'(e)n B(er)n(at) Peliss(er)

Math(e)va, mul(e)r q(ue) fo d'(e)n Capd(e)bou
 Jacma, mul(e)r q(ue) fo d'(e)n Jac(me) M(er)cadal
 Astruga, mul(e)r q(ue) fo d(e) n'A(rnau) Soler
 Ermessèn, mul(e)r q(ue) fo d'(e)n Jac(me) Aragonès, ab I fil
 Sibília, mul(e)r q(ue) fo d'(e)n Siriol
 Astruga, mul(e)r q(ue) fo d'(e)n Dev(e)sa
 M(ar)tina, mul(e)r q(ue) fo d'(e)n G(uillem) M(e)ssi(n)a
 Maria, mul(e)r q(ue) fo d'(e)n Vilanova
 Frescha, mul(e)r q(ue) fo d'(e)n Jac(me) Marc
 Caterina, mul(e)r q(ue) fo d'(e)n P(ere) Daviu
 Alama(n)da, mull(e)r q(ue) ffo d(e) n'Ordin(e)s
 Serena, mul(e)r q(ue) fo d'(e)n Jac(me) Banet
 Anglesa, mul(e)r q(ue) fo d'(e)n Reyes
 Romia, mul(e)r q(ue) fo d'(e)n Math(e)u Jov(er)
 Ma(n)seya, fila q(ue) fo d'(e)n Ff(errer) d(e)s Prats
 Math(e)va, fila d'(e)n G(uillem) d(e) Déu
 Math(e)va, fila d(e) la dita Sibília
 Dolça, fila d(e) na Fforn ab II g(er)man(e)s
 Dolça, fila d(e) n'Almedrà
 Fra(n)cescha, fila d(e)l dit P(ere)
 B(a)rthom(e)va, fila q(ue) fo d'(e)n Speciayr(e)
 Brunissèn, fila d'(e)n P(ere) Com(e)s
 Elicssè(n), d'(e)n Morr(o)
 Sibília, fila d'(e)n Sabat(er), q(ue) està ab lo dit P(ere)

Amb el prenom postposat:

sa filla, Nor

Article personal + prenom o cognom feminitzat + nom de referència familiar o afectuosa:

na Astruga, mul(e)r q(ue) fo d'(e)n Massan(e)t
 na B(e)rnadona, fila q(ue) fo d'(e)n Messina
 na Simo(n)a, q(ui) està ab en R(amon) d(e)s Bruyl
 na Saura, amiga d'(e)n Pratz
 na Boulona, mar(e) sua
 na Busq(ue)ta, cu(n)yada d(e)l dit B(er)n(at) Guitart

Amb el prenom postposat:

sa tia, na Mariam

Article personal + nom de pila o prenom + cognom + nom de referència familiar:

na Elic(èn) Alosa, fila sua

Són freqüents els esments innominats de veïnes amb una simple referència familiar o d'afecte:

la mar(e) d'(e)n G(uillem) Simó
 la mara d'(e)n B(er)n(at) Sart(re)

sa mar(e) d(e)l dit B(er)n(at) Nebot e I filla
 la sogre d'(e)n Jac(me) Marí
 la dida d'(e)n B(er)n(at) Dura(n)
 una g(er)mana d(e)l dit B(a)rthom(e)u, e sa mara
 una g(er)mana d'(e)n Jac(me) Ff(errer)
 I fila d(e)l dit B(er)n(at) Alb(ert)
 I fila d(e) la dita Janera
 la fila d(e) la dita Coloma
 la fila q(ue) fo d'(e)n R(amon) F(er)ran
 la fila d'(e)n Ffra(n)cesch Leig
 una fila q(ue) fo d'(e)n P(ere) Nadal
 una fila d(e)l dit P(ere) Febrer e II g(er)ma(n)s
 una fila d(e) la dit Se(n)toliva
 II files d'(e)n P(ere) Faliu
 la mul(e)r q(ue) fo d'(e)n P(ere) Val(e)ntí
 la mul(e)r q(ue) fo d'(e)n Sarrià
 la mul(e)r d(e) n'Oliv(er)
 la mul(e)r d'(e)n Serdà, q(ue) fo
 la mul(e)r que fo d(e) n'A(rnau) P(er)ayó ab II fils
 la mul(e)r d'(e)n Porceyl ab II enfa(nt)s
 la mul(e)r d'(e)n Lodrà ab V enfa(nt)s
 la mul(e)r d'(e)n Crespí, fila d(e) la dita Ermessè(n)
 la mul(e)r d'(e)n B(er)n(at) Castayó
 la mul(e)r q(ue) fo d'(e)n B(er)n(at) Fig(uer)ola ab I fil
 la mul(e)r d'(e)n B(er)n(at) Viv(e)s, q^o
 la mul(e)r q(ui) fo d(e) n'A(rnau) Viv(e)s
 la mul(e)r q(ue) fo d'(e)n Torre(n)t ab I fila